

Kåseri av Birger Sjöberg, infört i Stockholms Dagblad den 21 april 1907 och återgivet på sidorna 130–134 i Birger Sjöberg-sällskapets årsbok 1972 "Stockholmsår".

Där Stockholm slutar och "landet" börjar

Man kan ju visserligen resonera om att Stockholm slutar lite på vart ställe i utkanterna; för vilket håll man än går åt, så nog slutar den staden alltid och samtidigt vidtager lande´.

Men här är det inte fråga om att resonera utan här är det meningen att dra fram de ställen, där Stockholm slutar på *bästa* sättet.

Har ni varit ute i ändan på Götgatan någon gång där gatan plötsligt tvärstannar vid Skanstull och en spång med träbarriär bildar fortsättningen över rännen, där vatten skall rinna från Årstaviken ut i Hammarby sjö, som ju är en stillastående och osund liten pöl, fast med vackra stränder.

Ni har kanske sett hur barriären stretar upp för den smutsiga backen med möda, och även hur vägen delar sig däruppe i två armar, som sedan möta varandra bortom skogen.

Himlen är då riktigt tråkigt grå för tillfället med små vattrade strimmor ovan den svartrisa skogen bakom, vi se.

Bortanför stammarna, som leda till Hammarby gård, minsann är inte marken grön där; och det är det arbetet, som de vackra solskensdagarna nyss gjorde.

Utåt vänster – det är väl så gott att säga vänster och höger, så man slipper sydsydväst och sydsydost – står Hammarbysjö således och ser på oss med sitt stela gråa vatten; svarta stränder med ris, buskar och någon gul ängsfläck ibland.

Alldeles nedan vägen intill vattenkanten, krypa några små röda laduliknande hus ihop i vårkylan och sända upp en pyrande vit rök ur några små skorstenar. Det är små slakterier, kan jag tala om; sådana finns det gott om där Stockholm slutar åt det hållet.

Men åt höger ha vi den gamla kvarnen som med mörka och stilla vingar likt ett gammaldags stadigt och snällt spöke ser ned på oss. Bergknalten, som den ligger på, är grågrön, men med litet snö i skrevorna här och var, som utspilld grädde.

Där Danviks tull ändrar staden luktar det inte riktigt bra.

Liljeholmens stearinljusfabrik ligger där med en gul skorsten, som ryker alldeles förblindande, och ett plank med fjärdingstaplar bakom.

Den stora höjden, som ju kallas "Klippan", reser sig, som fond, lik ett svartgrått jättebolster, ulligt på toppen, och några träd kring ett par stugor. Jättebolstret har hål i sömmen, och där spricker vit fjäder ut. Det är snön jag menar, som visar sig här och där.

Det går inte an att kalla den grädde en gång till. Läsaren blir så bortskämd då.

Strax vid sidan över våra huvuden har Saltsjöbron kastat sin båge från bergklinten där vi stå, över till andra sidan. Man kan ju också följa landsvägen till Nacka och Järla, gudbevars, om det finnes galoscher. Den leder förresten över en liten spång strax invid oss, under vilken kraft långsamt flyter, från den grumliga fliken av Hammarby sjö, som visar sig på höger hand till den gamla roliga stugan med gammaldagstaket, där innanför ett kvarnverk arbetar.

Gå vi under brobågen – det är visst inte farligt – och gör en liten titt strax bakom, visar Danvikens byggnad sin inkörsport för våra blickar.

I djupaste frid ligger det gamla stället; lyssnar väl ibland till tågens rassel intill, glömmande sina förfärliga minnen.

Bakom oss reser "Fåfängen" sin planterade höga klint, och bortom, där Saltsjöbron för länge sedan slutar, är det också slut med idyllerna, då flacka och obebyggda bergknallar som stelnade vågor breda ut sig i all ödslighet.

Häruppe vet man av den höga luften. Det är nämligen som det vore högre luft ju högre husen äro.

Röda och solgula palatsmurar resa sig med spetsar och småtorn bakom ryggarna på oss, men vi se envist rakt fram mot den lilla stigen där.

På ömse sidor om den växa knotiga träd, som se sotiga ut med bladlösa grenar ännu. Och på vår vänstra hand om vägen står därtill ett sådant där gammaldags hus igen, med förstuguutbyggnad, längre ned det bekanta jägmästarebostället, med fönsterluckor och all sköns idyll.

Den lilla stigen för oss ut på heden, som ligger där grå och grinig i fukten med skog vid horisonten.

Man kommer för övrigt genast att tänka på Walter Scott; han brukar ha sådana hedar i sina böcker, fastän de kanske gå ändå mera i grått. Och så exercerar man inte beväring så mycket på hans hedar, som på denna.

Där står ett par vägvisare därute också och likna bara humor för alltihop. Övergivna av all världen som de tyckas vara.

Den lilla Gustaf Adolfskyrkan ser då så tyst och fundersam ut; det kanske är skymningen som gör det.

Hon ligger där, som tagen av vår Herre i nypan från en annan punkt på denna jorden och nedsatt just precis där hon står att skåda ut över stillheten.

Långt ut i ändan på yttersta Vasastaden – det är Valhallavägen – ser det ut så.

Fem- och sexvåningsbeläten stå raka, uppstyltade och liksom trängas med varandra, som gällde det att knappa in på utrymmet. När tomtägaren kommer och får se hur de snälla husen göra, så blir han nämligen glad som en brudgum.

Men dit åt husen vända gavlarnas tegelröda avigsidor, ligger en tomt, som är i sitt urtillstånd, så gott som.

En grå, stor klippa med små makadamknacknings- och redskapsskjul omkring, ligger där vresig och stark, åtskilligt splittrad och bearbetad men ännu i trotsigt lynne.

Svängkranar och bjälkar resa giller kring den, skott skola snart skrälla, fönsterrutor spricka och en vacker eller kanske en ful dag är det två hus till där, lika stora och långa, som de bredvid, som trängas med varandra och knuffa varandra samt sparka katthål på varandra för utrymmets skull.

På motsatta sidan rår ännu friden i en gul stuglänga, och bakom stuglängan ligger den gråa heden, som inte ens förmår hindra ekot av sprängknallarna att rulla vidare över vidderna ut i rymden.